

A közelgő klímakatasztrófa idején mindinkább a figyelem középpontjába kerülnek azok az írásművek, amelyek az ember és a természet viszonyrendszerének boncolgatását tűzik ki célul. Kollár-Klemencz László 2018-ban megje-

82 Nyéki Gábor

„CSAK MONDOM”

Kollár-Klemencz László:

A műanyag kerti székek élete

ságát ennél pontosabban nem is határozhatnánk meg: a tárcák, novellák és esszék között elhelyezhető fejezetek (?) zöme, noha többé-kevésbé jól rekonstruálható történettel bír, nélkülözi mind a cselekményközpontúságot, mind a kidolgozott dramaturgiai ív felrajzolását, a Kollár-Klemencz-szereplők pedig inkább tekinthetőek pár vonással létrehozott alakoknak, mintsem gondosan kidolgozott karaktereknek. *A műanyag kerti székek élete* erősségét nem is ez adja, érényei a hangulatiságon túl elsősorban a kötetkompozícióból származnak: ezek mentén kristályosodik ki szép lassan, hogy hibái ellenére pontosan miben is tekinthető újszerűnek.

Noha a felütésként funkcionáló pársoros *Felmászott* a fülszöveg által is hangsúlyozott emberi–nem emberi, illetve organikus–műanyag ellentétpárok összevetésére látszik kihegyezni a tematikát, hamar be kell látnunk, hogy a szerző szerencsénkre messzebbre merészkedik ennél. Szövegvilága azonban több ponton is meglehetősen eklektikusnak és nehezen megközelíthetőnek bizonyul. A gyakorta névtelen főszereplőknek legtöbb esetben csak a foglalkozásuk ismert, közöttük sem feltétlenül a természetben dolgozók állnak többségben: bár akadnak közöttük erdészek, traktorosok, bérmunkások, felűnnek szobrászok, kovácsok is. Másoknak meg mintha se foglalkozásuk, se élettörténetük nem lenne, annyira álomszerűek. A figurák közös pontja inkább abban jelölhető meg, hogy valamilyen veszteségélménnyel szembesülnek, és ezen élményüket akarják feldolgozni. Az *Ibolyá*ban a gyermek az édesanyját veszíti el, *Az elképzelt hó*ban a szobrászt a felesége hagyja ott, és noha csak később derül ki, de *Az apák lesben* öregje vélhetően fiának halálát gyászolja. A traumák állatokhoz is kapcsolódhatnak: a *Te tudod, mi az...* főszereplője a családtagnak számító kecskebakot kénytelen eltemetni. De nem kell ennyire direktnek sem lenni: *A láncfűrész*ben például a veszteség az apa és a fia közötti kommunikáció hiányában ragadható meg.

lent könyve, *A műanyag kerti székek élete* a fülszöveg tanúsága szerint „természetírásokat” sorakoztat fel, és ezen keresztül vizsgálja a kérdést, „hogyan találkozik az ember a természettel”, illetve „mi a természetes az emberben”. A hosszabb-rövidebb szövegek műfaji-

Bizonyos cselekményminták ismétlődnek ugyan, bizonyos történet-töredékek újból előkerülnek, a svéd vagy a szobrász személyében visszatérő alakokkal is találkozunk, és azok a fránya címbeli műanyag kerti székek mint az emberi életmód elhagyhatatlan velejárói is képviseltetik magukat – ezzel együtt azonban nem könnyen olvasható kötettel van dolgunk. 83

Az egyes fejezetek dramaturgiája nehezen képződik meg, a történetek sűrűségét visszaemlékezések, elmélkedések szakítják meg. Vegyük példaként *A Bükki-pusztában* felsejülő három narratívát: a kerettörténet szerint a traktoros és az erdész négyszáz kiló bálát pakol fel egy teherautóra, és miközben az elbeszélő a helyes bálázás fortélyairól tudósít, a két férfi arról a brutális gyilkosságsorozatról is beszélget, amelyet egy arrafelé bujkáló orosz katona követett el a második világháború után. Erre rakódik rá egy harmadik jelenetsor: az ország másik végében egy férfi szerelmes verset ír egy ismeretlen nőnek, „akit meg szeretett volna ölelni”. Csak találgathatjuk, mi köze van ennek az előző kettőhöz: kicsoda a férfi, kicsoda a nő? Azokhoz a turistákhoz tartoznak, akiket a tábor-tűznél agyonlő az orosz? Kevés kapaszkodó híján alig-alig gyakorol bármiféle hatást az olvasóra a novella, ez pedig nem is annyira a tudatos szövegszervezésnek tulajdonítható, inkább írandó a kidolgozatlanság számlájára. Ez sajnálatos módon más szövegeknél is felüti a fejét, ami már csak azért is zavaró, mert koncentráltabb formában igen erős történetekről volna szó: az *Ibolyában* a címszereplő éjszakai nővér egy jósnő képében a halálos beteg édesanya életének utolsó szakaszát teszi elviselhetővé, ám a gyakori, és valójában nehezen indokolható elbeszélőváltások még a posztmodernen edződött olvasó türelmét is próbára teszik.

Szintén nem szerencsés döntés, hogy noha a novellák java az elengedés motívumát járja körül, rendre jelentkezők olyanok is, amelyek e megközelítés mentén nehezen illeszthetőek a többi közé. Ilyen például a *Balta*, amely a sziklaugrást a favágással rokonítja, meglehetősen erőltetett és zavaros módon. A filozofikus hangvétel aztán azoknál a történeteknél is felüti a fejét, amelyek történetvezetésénél elkélne a feszesség. Nem egy pillanatban az az érzésünk támadhat, hogy a szereplők beletörődő természete előbb egykedvűségbe, majd unalmasságba csap át. „Eddig is elvoltunk, ezután is lesz valahogy”, mondja a *Kiskertek népében* a sofőr. A kijelentés a kötet egészére nézvést is mottóul szolgálhatna. Sajnos a Kollár-Klemencz által működtetett nyelv nem minden pillanatában mentes a fentihez hasonló, hangzatosnak szánt, valójában klisészerű mondatoktól, vagy akár a kínosabbnak bizonyuló szóképektől sem. Csak néhány további példa: „az arányok a fontosak, az arányok ismerete az élet ismerete”; „tudod, az a nehéz, hogy minden elmúlik”; „minden bizonytalan ezen a világon, de a változás, az holtbiztos”;

de az is megesik, hogy az emberek úgy érnek össze, „mint a bevásárlókocsik láncos zárja”. Az egyes kezdőmondatok egymáshoz hasonló, felütésszerű megszerkesztettsége poétikailag szintén lapossá tesz egyes bekezdéseket.

84 Az alakok hallgatása ahelyett, hogy beszédes volna, inkább érdekeltségbe, blöffölésbe csap át. Kicsoda például az *Átfújja a szél a házat* szorongó, „hatalmas üres kráterbe belebámuló, a meg nem élt pillanatok súlya alatt roskadozó” férfinje? Nem tudni róla sok mindent, ennél fogva nehezen is lehet bármi módon is azonosulni belső konfliktusaival. Hasonlóan megfoghatatlan a sötét téli házban felriadó alak, aki a szobában ragadt legyen zaját hallhatja. Kik ők és hogy viszonyulnak a többi szereplőhöz? És a *Szauna* apja? Ha önreflexív elméledésként tekintünk ezekre, hol lehet az „én” a többi írásban?

Már csak azért is kár a gondatlan szerkesztésért, mert amikor igazán letisztult, akkor viszont remekül működik, különleges hangulatot áraszt és kiválóan szerveződik egybe ez a próza. A kötet vége felé lévő szövegekben mintha még reflektáltabbá válna a mű központi felismerése: egy lehetséges olvasat szerint az ember a hőn áhított bizonyosságot, lelki sérüléseinek feldolgozását nem az civilizáció elhagyásával, illetve a természetbe történő önkéntes száműzéssel érheti el; sokkal inkább a többi emberrel történő párbeszédekben találhatjuk meg önmagunkat. Erre erősíthet rá *A műanyag kerti székek élete* történeteinek egyik visszatérő eleme: nem egy esetben találkozni olyan jelenetekkel, amelyekben az emberek vagy társaságban, vagy magányosan valamilyen állat eljövételét várják, ám az élőlények vagy nem jelennek meg, vagy nem olyan formában, mint az várható lett volna. Talán nem véletlen az sem, hogy a kötet keretét két barát beszélgetése jelenti: a figurák a meggyfa alatt diskurálva térből és időből kiszakadva a mozdulatlanság állapotát veszik fel, eljutva a felismeréshez, miszerint a természethez lehetetlen olyan közel férközni, amilyen közel szeretnénk („a kacsát amúgy szerintem nem szabad elárulnia senkinek, mert ha elárulja, lelövik őt, vagy betegek közé zárják”). Hagyni kell, hogy „a gravitáció legyen az erősebb” és „alkalmazkodni mozdulatlanul”, ha már – ahogyan korábban olvashattuk – egyedül „a változás holtbiztos”. Máskülönben a műanyag kerti székekhez hasonlóan süllyedünk a tó fenekére.

Kollár-Klemencz műve akkor erős, amikor szövegeiben erre a fókuszpontra reflektál: felfogása szerint az emberi létezés tragédiája a változásban, illetve annak elkerülhetetlenségében áll. Nagy szerencse ugyanakkor, hogy a szerző a kötetegészt illetően nem esik bele abba a csapdába, hogy szakralizálja a természetet és a vadont, leegyszerűsítve az emberi–természetes opozíciót. *A műanyag kerti székek élete* vadjai is ugyanúgy képesek kegyetlenek lenni és emberi sorsokat tönkretenni, lásd például *A rét* apafiguráját, akinek fiát szarvasbika tapossa agyon. Kiutakra a szereplők akkor lehetnek, ha a

menekülés helyett a fájdalmak megélését és az élmények megosztását választják, legyen szó a gyászolás folyamatáról (*Ibolya, A rét*), a barát elvesztéséről (*A só szaga*) vagy egy szerelmi kapcsolat végéről (*Az elképzelt hó*). Mindent összevetve tehát érdemes időt szánni ezekre az írásokra, bár kétségtelen, hogy leginkább türelemmel és lelassítva közelíthetőek meg. (*Magvető, Bp., 2018*)

85

Új Forrás 2020/5 – Nyéki Gábor: „Csak mondom”
Kollár-Klemencz László: A műanyag kereti székek élete